

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında Atom Enerjisinin sivil sahada istimali hususunda iş birliğine dair Anlaşma ve Vaşington Büyükelçiliği ile Amerika Birleşik Devletleri Hariciye Vekâleti arasında teati edilen mektupların tasdikine dair Kanun

(Resmî Gazete ile ilânı : 24 XII.1956 - Sayı : 9491)

No.
6864

Kabul tarihi
14. XII. 1956

MADDE 1. — 10 Haziran 1955 tarihinde Vaşington'da imzalanan «Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında Atom Enerjisinin sivil sahada istimali hususunda iş birliğine dair Anlaşma» ve Vaşington Büyükelçiliği ile Amerika Birleşik Devletleri Hariciye Vekâleti arasında teati edilen mektuplar kabul ve tasdik edilmiştir.

MADDE 2. — 1 nci maddede yazılı Anlaşma ve mektupların tatbiki için gerekli tedbirleri tesbit ve ittihaza İcra Vekilleri Heyeti salâhiyetlidir.

MADDE 3. — Bu kanun neşri tarihinde meriyete girer.

MADDE 4. — Bu kanun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

22 Aralık 1956

TÜRKİYE CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ İLE AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ HÜKÜMETİ ARASINDA ATOM ENERJİSİNİN SİVİL SAHADADA İSTİMALİ HUSUSUNDA İŞ BİRLİĞİNE DAİR ANLAŞMA

Giriş

Atom enerjisinin sulhçu maksatlarla istimali bütün insanlığa büyük imkânlar bahsettiğinden; ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti, atom enerjisinin bu şekil sulhçu maksatlarla istimalinin tekemmülü uğrunda iş birliği yapmayı arzu ettiklerinden; ve

İşbu Anlaşmanın 10 neu maddesinde tarif edilen araştırma reaktörlerinin çeşitli tiplerinin plânlanması ve tekemmül ettirilmesinde bir hayli terakki kaydedilmiş olduğundan; ve

Araştırma reaktörleri, araştırmalar için lüzumlu miktarda radyo izotop imalinde, tıbbi tedavi sahasında ve daha birçok araştırma faaliyetlerinde faydalı oldukları gibi aynı zamanda, çekirdek enerjisinin sivil sahada kullanılışı dâhil atom enerjisinin sulhçu maksatlarla diğer bütün istimal tarzlarında rol oynayan çekirdek ilmi ve mühendisliği sahasında da gerekli eğitim ve tecrübenin sağlanması için bir vasıta teşkil ettiklerinden; ve

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, atom enerjisinin sulhçu ve beşerî maksatlarla istimalini tahakkuk ettirecek bir ilmi araştırma ve yetiştirme programını tatbik etmeyi arzu eylediğinden ve bu program hususunda Amerika Birleşik Devletleri Hükümetinden ve Amerikan sanayiinden yardım temin etmek istediğinden; ve

Bundan böyle bu Anlaşmada «Komisyon» olarak zikredilecek olan Atom Enerjisi Komisyonu tarafından temsil edilen Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti böyle bir program için Türkiye Cumhuriyeti Hükümetine yardım etmek istediğinden;

Taraflar aşağıdaki hususlarda mutabık kalmışlardır:

Madde — I.

Madde V, deki tahdidata tâbi kalmak şartıyla, Taraflar aşağıdaki sahalarda malûmat teatisinde bulunacaklardır:

A) Araştırma reaktörlerinin tersimi, inşası ve işletilmesi ve bunların araştırma, yetiştirme ve mühendislik cihazı olarak ve tıbbi tedavide kullanılması.

B) Araştırma reaktörlerinin işletilmesi ve kullanılması ile ilgili sağlık ve emniyet meseleleri.

C) Radyo - Aktif izotopların fizik ve biyolojik araştırmalarda, tıbbi tedavide, ziraat ve endüstri sahasında istimali.

Madde — II.

A) İşbu Anlaşma gereğince yapılacak tecrübeler için lüzumlu olup Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin inşasına komisyonla bilistişare karar verdiği araştırma reaktörlerinin işletilmesinde yakıt olarak bidayette ve bilâhara ihtiyaç duyulabilecek U 235 izotopunca zenginleştirilmiş uranyumu, komisyon işbu Anlaşmada derpiş olunan kayıt ve şartlarla Türkiye Cumhuriyeti Hükümetine ödünç verecektir. Kezalik, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin, Komisyonla bilistişare inşa ve işletme salâhiyetini kazai yetkisi dâhilindeki hususi eşhas ve hususi teşekküllere vermeyi kararlaştırdığı araştırma reaktörlerinin işletilmesinde yakıt olarak başlangıçta ve bilâhara lâzım olabilecek U 235,ce zenginleştirilmiş uranyumu, Komisyon bu Anlaşmada derpiş olunan kayıt ve şartlarla Türkiye Cumhuriyeti Hükümetine ödünç verecektir. Şu kadar ki, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti işbu Anlaşma ahkâmını ve ödünç kira verme mukavelesinin kabili tatbik hükümlerini yerine getirmek maksadiyle işbu reaktörlerin işletilmesi ve malzeme üzerinde daimî şekilde ve müessir bir kontrol tesis edecektir.

B) Komisyon tarafından Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin tasarrufuna devredilecek olan U 235'ce zenginleştirilmiş Uranyum miktarı en çok 6 Kilogram U 235'i muhtevi olabilecek âzami

% 20 nispetinde U 235'ce zenginleştirilmiş uranyum miktarını geçmeyecektir. Meğer ki işbu Anlaşma ahkâmı dairesinde Türkiye Cumhuriyeti Hükümetine veya işbu Hükümetin kazai yetkisi dâhilindeki eşhasa bu maddenin daha yüksek miktarlarda intikal ettirileceği Komisyonca tasrih edilsin.

C) Komisyonca ödünç verilmiş U 235'i muhtevi her hangi bir yakıt maddesinin değiştirilmesi gerektiği hallerde bu gibi maddeler Komisyona iade edilecektir. Ve başka bir şekilde mutabık kalınmadıkça radyasyona tâbi tutulmuş yakıt maddelerinin şekil ve muhteviyatı reaktörden çıkarılmalarını mütaakıp hiçbir değişikliğe uğramadan Komisyona teslim edilecektir.

D) İşbu maddede mevzuubahis U 235 izotopunca zenginleştirilmiş uranyum, VI ve VII nci maddeler münderecatı dairesinde ve ayrıca bilmutabaka tesbit edilecek ahkâm ve şerait tahtında ödünç verilecektir.

Madde — III.

İmkânların müsaadesi ve karşılıklı olarak mutabık kalınmak şartıyla Komisyon, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetine veya bu Hükümetin kazai yetkisi dâhilindeki eşhasa, özel çekirdek malzemesi hariç, ticari membalardan temini mümkün olmayan ve Türkiye'de araştırma reaktörlerinin inşa ve işletilmesi mevzuunda ihtiyaç hissedilen sair reaktör malzemesini uygun mütalâa edeceği yollardan satabilir veya ödünç verebilir. İşbu malzemenin satılması veya ödünç verilmesine mütaallik ahkâm bilmutabaka tesbit olunacaktır.

Madde — IV.

Birleşik Amerika'daki hususi eşhas ve hususi teşekküllerle Türkiye'deki hususi eşhas ve teşekküllerin, işbu maddede derpiş olunan şekilde, yekdiğerleriyle doğrudan doğruya münasebette bulunmaları şayanı temennidir.

Bu maksatla Birleşik Devletler Hükümeti, kazai yetkisi dâhilindeki şahısların Türkiye Cumhuriyeti Hükümetine, veya işbu Hükümetin, verilecek malzemeyi tesellüm veya bu malzemeye tesahüb etmeye ve sağlanacak hizmetlerden istifade etmeye salâhiyettar kıldığı kendi kazai yetkisi dâhilindeki şahıslarla yukarda 1 nci madde ahkâmı gereğince teati olunacak malûmata mütaallik teçhizat ve cihazlar dâhil bilûmum malzemeyi devir ve ihraç etmelerine ve hizmetleri ifa eylemelerine aşağıdaki şartlar tahtında müsaade edecektir.

A) V. nci maddedeki tahdidat

B) Birleşik Devletler Hükümetinin ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin bu mevzuda kabili tatbik kanunları, nizamları ve lisanlar hususundaki mevzuatı ahkâmı icabatı.

Madde — V.

İşbu Anlaşma gereğince Türkiye Cumhuriyeti Hükümetine veya işbu Hükümetin kazai yetkisi dâhilindeki eşhasa «yayın sahası tahdidedilmiş malûmatın» açıklanması ve «yayın sahası tahdidedilmiş malûmatın» işaasına sebebiyet verecek malzeme, teçhizat ve cihazların verilmesi ve hizmetlerin ifa olunması mevzuubahis değildir.

Madde — VI.

A) Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, komisyonun ödünç vermiş olduğu U 235 izotopunca zenginleştirilmiş uranyumun, munhasıran işbu Anlaşmada mündemiş maksatlar için kullanılmasını teminen, gerekli tedbirleri almayı ve bu malzemenin hüsnümühafaza edilmesini sağlamayı taahhüdeyler.

B) Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, bizzat kendisi veya kazai yetkisi dâhilindeki salâhiyetli eşhas tarafından işbu Anlaşma gereğince Amerika Birleşik Devletleri dâhilinde mubayaa edilen diğerk bütün reaktör malzemesinin (teçhizat ve cihazlar dâhil) başka bir şekilde mutabık kalınmadıkça

munhasıran Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin inşasına ve işletilmesine karar verdiği araştırma reaktörlerinin plânlanmasında, inşasında ve işletilmesinde veya bu işlerle ilgili araştırmalarda kullanılmasını teminen gerekli tedbirleri almayı taahhüdeder.

C) Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti işbu Anlaşma gereğince inşa edilen araştırma reaktörlerinin işletilmesinden elde edilen enerji miktarı ve reaktör yakıtlarının istimali ile ilgili kayıtları tutmayı ve bu hususlarda Komisyona senelik raporlar vermeyi taahhüdeder. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Komisyona talebedildiği takdirde, ödünç verilmiş olan bilûmum malzemenin durumu ile tarzı istimalinin ve bahis konusu malzemenin kullanıldığı reaktörün faaliyetinin zaman zaman Komisyon temsilcilerince tetkikine müsaade edecektir.

Madde — VII.

Amerika Birleşik Devletleri 1954 Atom Enerjisi Kanununda derpiş olunan teminatlar

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti aşağıdaki hususları taahhüdeder:

A) VI. ncı maddede derpiş olunan tedbirlerin idame ettirilmesi.

B) İşbu Anlaşma gereğince Türkiye Cumhuriyeti Hükümetine veya onun kazai yetkisi dâhilindeki salâhiyettar eşhasa ödünç verilmiş, satılmış veya diğer her hangi bir suretle devredilmiş olan teçhizat ve cihazlar dâhil bilûmum malzeme, ne atom silâhları ile ilgili olarak, ne de bu silâhlara mütaallik araştırmalar veya bunların tekemmülü için yahut diğer her hangi bir askerî maksatla kullanılmıyacağı gibi teçhizat ve cihazlar dâhil söz konusu malzeme, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin kazai yetkisi haricine devredilmeyecek ve salâhiyetsiz eşhasa verilmeyecektir; meğer ki, Komisyon bu çeşit malzemenin bir başka millete devredilmesine muvafakat etsin ve böyle bir devir muamelesi Komisyonun kanaatine Birleşik Amerika Hükümeti ile ilgili millet arasında münakit bir iş birliği anlaşmasının şumulüne girsin.

Madde — VIII.

İşbu Anlaşma 10 Haziran 1955 tarihinde meriyete girecek ve 9 Haziran 1965 günü nihayetine kadar mer'î kalacak ve mutabık kalınacak şekilde yenilenebilecektir.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Komisyon tarafından ödünç verilmiş reaktör yakıtlarını muhtevi bütün yakıt maddelerini ve yine Komisyon tarafından ödünç verilmiş diğer her türlü yakıt malzemesini işbu Anlaşmanın veya yeni metinlerinin hitamında Amerika Birleşik Devletlerine teslim edecektir. Bu yakıt maddeleri ve yakıt malzemesi, Komisyona, Amerika'da gösterileceği bir mahalde, ve gerekli masraflar Türkiye Cumhuriyeti Hükümetine aidolmak üzere, teslim edilecektir. Nakliyat esnasındaki radyasyon tehlikelerine karşı gerekli emniyet tedbirleri alınacaktır.

Madde — IX.

Bu ilk Anlaşmanın, enerji istihsal eden reaktörlerin tersimi, inşası ve işletilmesi hususlarında daha ileri bir iş birliğinin tahakkukuna yol açması Taraflarca ümit ve temenni edilmektedir. Bu maksatla, Taraflar, Türkiye'de Atom Enerjisinden kudret istihsalı için iş birliği yapılmasına mütedair munzam bir Anlaşmanın akdi imkânları hususunda zaman zaman birbirleriyle istişare edeceklerdir.

Madde — X.

Bu Anlaşmadaki :

A) «Komisyon» tâbirinden Amerika Birleşik Devletleri Atom Enerjisi Komisyonu veya bu komisyonun, usulü dairesinde salâhiyetli kılınmış temsilcileri kastedilmektedir.

B) «Teçhizat ve cihazlar» tâbirinden her türlü cihaz veya alât kastedilmektedir. Bu tâbir aşağıda tarif edilen araştırma reaktörlerini ve bunların cüzülerini de ihtiva etmektedir.

C) «Araştırma reaktörü» tâbirinden umumi araştırma ve tekemmül maksatları için veya ubi tedavi, veyahut çekirdek ilmi ve mühendisliği eğitimi için nötron veya diğer radyasyonların istihali zmnında plânlanmış bir reaktör kasedilmektedir. Bu tâbir, enerji reaktörlerinin, enerji gösterme reaktörlerinin veya betahsis özel çekirdek maddelerin istihali için plânlanmış olan reaktörleri ihtiva etmemektedir.

D) «Yayın sahası tahdid edilmiş malûmat», «Atom silâhı» ve «özel çekirdek madde» tâbirleri işbu Anlaşmada, Amerika Birleşik Devletleri 1954 Atom Enerjisi Kanunundaki anlamları ile kullanılmaktadır.

Keyfiyeti tasdiklan, Taraflar, gerekli Teşkilâtın ihdasını mütaakıp tatbik olunmak üzere işbu Anlaşmayı akdetmişlerdir.

1955 yılının 10 Haziran günü Vaşington'da iki nüsha olarak tanzim olunmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti namına :

Melih Esenbel

Türkiye Cumhuriyeti Hariciye Vekâleti Umumi Kâtip Muavini

Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti namına :

Geo V. Allen

Hariciye Vekilinin Yakın - Doğu, Güney - Asya ve Afrika İşleri Yardımcısı

Willard F. Libby

Amerika Birleşik Devletleri Atom Enerjisi Komisyonu âzası.

Hariciye Vekâleti

Washington

2 Mayıs 1955

Ekselâns,

Atom Enerjisinin sivil sahada istimali için iş birliği yapılmasına mütedair Anlaşma üzerindeki müzakerattan evvel Hükümetlerimiz temsilcileri arasında cereyan etmiş olan görüşmelere atıf yapmak ve bu münasebetle aşağıdaki hususları arz etmekle kesbi şeref eylerim:

Amerikan Atom Enerjisi Komisyonu Türkiye Cumhuriyeti Hükümetiyle, personel yetiştirilmesi mevzuunda ve bilhassa aşağıdaki hususlarda yapmakta olduğu iş birliğini devam ettirmek arzusunda olduğunu Hariciye Vekâletine teyid etmiş bulunmaktadır:

1. Türkiye Cumhuriyeti Hükümetini, Komisyona bağlı mahrem olmıyan reaktör mekteplerine alınmak üzere muayyen sayıda, ehliyetli namzet göstermeye zaman zaman davet etmek.

2. Mahrem olmıyan araştırma reaktörlerinin işletilmesi için personel yetiştirilmesi mevzuunda Türkiye Cumhuriyeti Hükümetine yardım etmek veya yardım yapabilecek salâhiyetli hususi şahıs veya teşekküllere yardımlarda bulunmak; ve

3. Mevcut imkânları dairesinde, Türklerin ana nükleer ilimlerinde müttekâmil tetkik ve araştırmalar yapmak üzere Amerikan üniversitelerine kabulleri mevzuunda Türkiye Cumhuriyeti Hükümetiyle istişarelerde bulunmak ve bu hususta yardım etmek; ve ecnebi talebe mübadelesi programları veya Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti veya Türkler için yapılabilecek ve bunların nükleer ilimlerde tahsil etmelerine ve yetiştirilmelerine faydalı olabilecek diğer yardım şekilleri hakkında Hariciye Vekâleti ve A. B. D. Hükümetine bağlı diğer ilgili Vekâlet ve makamlar ile istişarelerde bulunmak.

Ekselânslarından en derin hürmet hislerimin kabulünü rica ederim.

Ekselâns

Feridun C. Erkin

Türkiye Cumhuriyeti Büyükelçisi.

Hariciye Vekili Yerine

(-) Geo. V. Allen

2 Mayıs 1955

Sayın Bay Vekil,

Metni aşağıda mâruz, 2 Mayıs 1955 tarihli notalarına ittila kesbettiğimi teyideylemekle şeref kazanırım.

«Ekselâns,

Atom Enerjisinin sivil sahada istimali için iş birliği yapılmasına mütedair Anlaşma üzerindeki müzakerattan evvel hükümetlerimiz temsilcileri arasında cereyan etmiş olan görüşmelere atıf yapmak ve bu münasebetle aşağıdaki hususları arz etmekle kesbi şeref eylerim.

Amerikan Atom Enerjisi Komisyonu Türkiye Cumhuriyeti Hükümetine, personel yetiştirilmesi mevzuunda ve bilhassa aşağıdaki hususlarda yapmakta olduğu iş birliğini devam ettirmek arzusunda olduğunu Hariciye Vekâletine teyid etmiş bulunmaktadır:

1. Türkiye Cumhuriyeti Hükümetini, Komisyonuna bağlı mahrem olmıyan reaktör mekteplerine alınmak üzere muayyen sayıda, ehliyetli namzet göstermeye zaman zaman davet etmek.

2. Mahrem olmıyan araştırma reaktörlerinin işletilmesi için personel yetiştirilmesi mevzuunda Türkiye Cumhuriyeti Hükümetine yardım etmek veya yardım yapabilecek salâhiyetli hususi şahıs veya teşekküllere yardımlarda bulunmak; ve

3. Mevcut imkânları dairesinde, Türklerin ana nükleer ilimlerinde müttekâmil tetkik ve araştırmalar yapmak üzere Amerikan üniversitelerine kabulleri mevzuunda Türkiye Cumhuriyeti Hükümetiyle istişarelerde bulunmak ve bu hususta yardım etmek; ve eenebi talebe mübadelesi programları veya Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti veya Türkler için yapılabilecek ve bunların nükleer ilimlerde tahsil etmelerine ve yetiştirilmelerine faydalı olabilecek diğer yardım şekilleri hakkında Hariciye Vekâleti ve A. B. D. Hükümetine bağlı diğer ilgili Vekâlet ve makamlar ile istişarelerde bulunmak.

Ekselânslarından en derin hürmet hislerimin kabulünü rica ederim.»

Yukardaki hususlarda Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin muvafakatini teyid etmekle kesbi şeref eyler, bu vesile ile Ekselânslarından en derin hürmetlerimin teyidinin kabulünü rica ederim.

Sayın

John Foster Dulles

Hariciye Vekili

Hariciye Vekâleti

Washington, D. C.

Feridun C. Erkin

Büyükelçi

.....

Riyaseti Cumhura yazılan tezkerenin tarih ve numarası : 15 . XII . 1956 ve 1/458

Bu kanunun ilânının Başvekâlete bildirildiğine dair Riyaseti Cumhurdan gelen tezkerenin tarih ve numarası : 22 . XII . 1956 ve 4/532

Bu kanunun müzakerelerini gösteren zabıtların cilt ve sayfa numaraları : Cilt Sayfa
11 231
15 4,46,123:124,124,134:137,144,147,154,
156,160:163

[İnikat: 12,15,16 — 15 sıra sayılı matbuat 12 nci İnikat Zabıt Ceridesine bağlıdır.]